רשב"א (מ"ז סי' תכ) שהביא הבית יוסף (ד"ה והרמב"ם כתב). (ה) [ב]וּמֵיהוּ הָרַגִּיל לוֹמַר תַּחֲנוּנִים אַחַר תְּפִלָּתוֹ, אִם הִתְחִיל הַשְׁלִיחַ צִבּוּר לְסַדֵּר תְּפִלָּתוֹ וְהִגִּיעַ לְקַדִּישׁ אוֹ לִקְדֻשָּׁה, (ו) מְקַצֵּר. (ז) וְעוֹלֶה, וְאִם לֹא קִצֵּר יָכוֹל לְהַפְסִיק כְּדַרְכּוֹ שֶׁמַּפְסִיק בִּבְרָכָה שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע: **ב** (ז) [ג]אֵין נָכוֹן לוֹמַר תַּחֲנוּנִים קֹדֶם (ג) יִהְיוּ לְרָצוֹן, אֶלָּא אַחַר סִיּוּם שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מִיָּד (ח) יֹאמַר יִהְיוּ לְרָצוֹן, וְאִם בָּא לַחֲזֹר וְלוֹמְרוֹ פַּעַם אַחֶרֶת אַחַר הַתַּחֲנוּנִים הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ: **ג** [ד]הָרַגִּיל לוֹמַר אַרְבָּעָה דְּבָרִים אֵלּוּ זוֹכֶה וּמְקַבֵּל פְּנֵי שְׁכִינָה, עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ, עֲשֵׂה לְמַעַן יְמִינֶךָ, עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתֶךָ, עֲשֵׂה לְמַעַן קְדֻשָּׁתֶךָ:

קכג דִּינֵי הַכְּרִיעוֹת בְּסִיּוּם שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בָּרְכוֹת. וּבוֹ ו' סְעִיפִים:

א (א) [א]כּוֹרֵעַ וּפוֹסֵעַ (ע) (ב) שָׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת לְאַחֲרָיו בִּכְרִיעָה אַחַת, (ג) (ג) וְאַחַר שֶׁפָּסַע שָׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת בְּעוֹדוֹ כּוֹרֵעַ קֹדֶם שֶׁיִּזְקֹף כְּשֶׁיֹּאמַר עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוֹפֵךְ פָּנָיו (ד) לְצַד שְׁמֹאלוֹ, וּכְשֶׁיֹּאמַר הוּא יַעֲשֶׂה (ה) שָׁלוֹם (ג) [ג] עָלֵינוּ הוֹפֵךְ פָּנָיו לְצַד יְמִינוֹ, וְאַחַר כָּךְ יִשְׁתַּחֲוֶה לְפָנָיו כְּעֶבֶד הַנִּפְטָר מֵרַבּוֹ. הַגָּהָ: וְנֶהֱגוּ לוֹמַר אַחַר כָּךְ יְהִי רָצוֹן [*] שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כוּ', כִּי הַתְּפִלָּה בִּמְקוֹם הָעֲבוֹדָה, וְלָכֵן מְבַקְּשִׁים עַל הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנּוּכַל לַעֲשׂוֹת עֲבוֹדָה מַמָּשׁ (דברי עצמו): **ב** [ב]בְּמָקוֹם שֶׁכָּלוּ שָׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת (ו) * יַעֲמֹד, (ז) * וְלֹא יַחֲזֹר (ד) (ח) לִמְקוֹמוֹ עַד שֶׁיַּגִּיעַ שְׁלִיחַ צִבּוּר (ה) [ה] לְקְדֻשָּׁה, (י) וּלְפָחוֹת עַד שֶׁיִּתְחִיל שְׁלִיחַ צִבּוּר לְהִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם. הַגָּהָ: * וְהַשְׁלִיחַ צִבּוּר יַעֲמֹד כְּדֵי הִלּוּךְ

א יוֹמָא נ"ג (ע"ב) וּמֵבִיאוֹ הָרַי"ף וְהָרֹא"ש בְּסוֹף פֶּרֶק ה' דְּבָרָכוֹת (רי"ף כד:, רא"ש סי' כג), מָרְדְּכַי שָׁם (סי' קיא). ב הָרַי"ף שָׁם וְהָרֹא"ש.

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

א [ג] **עָלֵינוּ.** עַיֵּן בְּאֵר הַיטֵב. וּרְצוֹנוֹ לוֹמַר דְּוַדַּאי כָּל יִשְׂרָאֵל יֹאמַר כְּשֶׁמִּשְׁתַּחֲוֶה לְפָנָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּיַד אֶפְרַיִם בְּשֵׁם הַלְּבוּשׁ, עַיֵּן שָׁם: [בהג"ה] **שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.** וְכָתַב בִּדְבֵי יוֹסֵף (שפ"ב) בְּשֵׁם מָהֲרַ"מ דִּי לוּנְזָאנוֹ (עבודת מקדש) שֵׁשׁ לוֹמַר שֶׁתִּבָּנֶה, שֶׁהַבַּיִת הַשְּׁלִישִׁי יִהְיֶה מַעֲשֶׂה יְדֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כו', וְאֵין נוֹהֲגִין כֵּן. וְעַיֵּן בְּתוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב פֶּרֶק (קַמָּא) (ה"ו) דְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי (ס"ב) בְּשֵׁם הַיְרוּשַׁלְמִי (שם פ"ה ה"ט): **ב** [ה] **לִקְדֻשָּׁה.** וְעַיֵּן בְּאֵר הַיטֵב. וְעַיֵּן בִּדְבֵי יוֹסֵף (סק"ג) דְּאִם בְּצַע שֶׁפָּסַע הִגִּיעַ הַמִּקְדָּשׁ: (ג) **וְאַחַר שֶׁפָּסַע.** וְלֹא כְּאוֹתָן שֶׁאוֹמְרִים עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בְּעוֹד שֶׁפּוֹסְעִין, דְּאֵין נָכוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן. מְגַן אַבְרָהָם (סק"ב): (ג) **עָלֵינוּ.** דְּלֹא כְּהָאוֹמְרִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל. מְגַן אַבְרָהָם (סק"ד): **ב** (ז) **לִמְקוֹמוֹ.** וְחַיָּב לְכַוֵּן רַגְלָיו כְּמוֹ בַּתְּפִלָּה. רַד"ךָ, מְגַן אַבְרָהָם (סק"ה): (ה) **לִקְדֻשָּׁה.** וּכְשֶׁאוֹמְרִים פִּיּוּטִים חוֹזֵר כְּשֶׁשָּׁלִיחַ צִבּוּר מַתְחִיל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. לֶחֶם

בַּאֵר הַיטֵב

(כ) **וְעוֹלֶה.** דְּהֵינוּ שֶׁמַּפְסִיק בְּאֶמְצַע הַתַּחֲנוּנִים וּפוֹסֵעַ לְאֲחָרָיו, וְאִם אֵין שָׁהוּת לִפְסֹעַ, יֹאמַר "יִהְיוּ לְרָצוֹן" מִיָּד וְיַעֲנֶה. דַּרְכֵי מֹשֶׁה (אות א): **ב** (ג) יִהְיוּ **לְרָצוֹן.** זֶה הַפָּסוּק מְסֻגָּל לְכַמָּה עִנְיָנִים, תְּחִלָּתוֹ יוד"ד וְסוֹפוֹ יוד"ד, וְיֵשׁ בּוֹ אוֹתִיּוֹת מ"ב, וְסוֹדוֹ סוֹד גָּדוֹל, לָכֵן צָרִיךְ לְאָמְרוֹ בְּנַחַת וּלְכַוֵּן וְיוֹצִיא הָרַבִּה לְקַבֵּל תְּפִלָּתוֹ, עַיֵּן סֵפֶר הַכַּוָּנוֹת (כוונת העמידה דרוש ר):

א (ע) **שָׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת.** עַיֵּן בְּתשובת חוט הַשָּׁנִי סִימָן נ"ד דְּבִזְכוּת שָׁלשָׁה פְּסִיעוֹת זָכָה נְבוּכַדְנֶצַּר לְהַחֲרִיב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְלָכֵן אָנוּ פּוֹסְעִים שָׁלשׁ פְּסִיעוֹת וּמִתְפַּלְּלִין שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ: (ג) **עָלֵינוּ.** דְּלֹא כְּהָאוֹמְרִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל. מְגַן אַבְרָהָם (סק"ב): (ה) **לִקְדֻשָּׁה.** וּכְשֶׁאוֹמְרִים חוֹזֵר כְּשֶׁשָּׁלִיחַ צִבּוּר מַתְחִיל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. לֶחֶם

בְּאוּר הֲלָכָה

ב * **יַעֲמֹד.** עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק"י) בְּמֶה שֶׁפָּתַבְנוּ (בְּשֵׁעָה) [בְּשֶׁאוֹמֵר] וְכוּ'. דְּהִנֵּה עִקַּר הַדִּין דַּעֲמִידָה זוֹ כָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק"ה) בְּשֵׁם הָרַדַּ"ךְ (סי' כב) וּבְנְיָמִין זְאֵב, וְלֹא נִמְצָא בִּבְנְיָמִין זְאֵב וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב בְּאֵלִיָּה רַבָּה (סק"ד), וְגַם בְּרַדַּ"ךְ לֹא מְצָאתִי, דְּהוּא מִירֵי שָׁם רַק מִקְדָּשׁ, מִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה לִי דְּיֵשׁ לְהוֹרוֹת כֵּן עַל כָּל פָּנִים בְּעוֹשֶׂה שָׁלוֹם: * **וְלֹא יַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ וְכוּ'.** עַיֵּן בְּטַ"ז (סק"ב) **שֶׁכָּתַב דַּאֲפִלּוּ אִם אֵין חוֹזֵר תֵּכֶף לִמְקוֹמוֹ לֹא יֹאמַר תַּחֲנוּן תֵּכֶף אַחַר שֶׁעָקַר רַגְלָיו, אֶלָּא יַמְתִּין כְּדֵי אַרְבַּע אַמּוֹת. וְעַיֵּן בְּבֵאר הֵיטֵב** סְעִיף קָטָן ה' **שֶׁמִּפְקַפֵּק בְּדִינוֹ, וְכֵן בְּבֹרֶר מִגְּדִים** סִימָן קל"א סְעִיף קָטָן ד' בְּמִשְׁבְּצוֹת זָהָב **כָּתַב שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ מְנָא לֵיהּ הָא, וּמִדִּבְרֵי מַהֲרִי"ל** (מנהגים) **לֹא מְשֻׁמַע כֵּן, עַיֵּן שָׁם:** * **וְהַשְׁלִיחַ צִבּוּר יַעֲמֹד וְכוּ'.** עַיֵּן בְּמִגֵּן אַבְרָהָם (סק"י) **שֶׁכָּתַב בְּשֵׁם הָרַשְׁבָּ"א** וְלֹא אָמַר "יִהְיוּ לְרָצוֹן" קֹדֶם אֱלֹהַי נְצֹר, (ו) טוֹב שֶׁיֹּאמַר עַתָּה "יִהְיוּ לְרָצוֹן" קֹדֶם שֶׁיַּעֲנֶה עִמָּהֶם: **ב** (ז) **אֵין נָכוֹן.** עַיֵּן בְּבֵית יוֹסֵף (ס"א) דְּיָכוֹל לִשְׁאל בָּהּ כָּל מֹשֶׁה (אות ב) שֶׁכָּתְבוּ דְּמִדִּינָא אֵין אִסּוּר, דְּלֹא חָמוּר קֹדֶם "יִהְיוּ לְרָצוֹן" מִבִּרְכַת שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה דְּקַיְימָא לָן לְעֵיל בְּסִימָן קי"ט (ס"א) דְּיָכוֹל לִשְׁאל בָּהּ כָּל צָרְכֵי, רַק דְּלַכְתְּחִלָּה נָכוֹן יוֹתֵר לוֹמַר "יִהְיוּ לְרָצוֹן" קֹדֶם אֱלֹהַי נְצֹר: (ח) **יֹאמַר "יִהְיוּ לְרָצוֹן".** כָּתַב בְּסֵדֶר הַיּוֹם (כוונת אלוקי נצור) "יִהְיוּ לְרָצוֹן" כּוּ' הוּא מְסֻגָּל לְכַמָּה עִנְיָנִים, תְּחִלָּתוֹ יוד"ד, וְסוֹפוֹ יוד"ד, וְעָשָׂר יודי"ן, וְיֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת, וְסוֹדוֹ סוֹד גָּדוֹל, לָכֵן צָרִיךְ לְאוֹמְרוֹ בְּנַחַת וּלְכַוֵּן, וּמוֹעִיל הַרְבֵּה לְקַבֵּל תְּפִלָּתוֹ וְלֹא יָשׁוּב רֵיקָם. כָּתַב הַחַיֵּי אָדָם (ח"א כלל כד סי"ט), נָכוֹן וְרָאוּי לְכָל אָדָם לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל יוֹם בְּיִחוּד עַל צָרְכֵי וּפַרְנָסָתוֹ, וְשֶׁלֹּא יָמוּשׁ הַתּוֹרָה מִפִּיו וְזַרְעוֹ וְזֶרַע זַרְעוֹ, וְשֶׁיִּהְיוּ כָּל יוֹצְאֵי חֲלָצָיו עוֹבְדֵי ה' בֶּאֱמֶת, וְשֶׁלֹּא יִמְצָא יִשָּׂרְאֵל וְשָׁלוֹם פְּסוּל בְּזַרְעוֹ, וְכָל מַה שֶּׁיּוֹדַע בְּלִבּוֹ שֶׁצָּרִיךְ לוֹ, וְאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְדַבֵּר צַחוּת בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ יֹאמְרֶנָּה אַף בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז, רַק שֶׁיִּהְיֶה מְקֹרוֹת לִבּוֹ. וְטוֹב יוֹתֵר לְקַבֵּעַ תְּפִלּוֹת עַל כָּל הָעִנְיָנִים הַצְּרִיכִים לוֹ אַחַר שְׁפִּים כָּל הַשְּׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, מִלְּקָבְעָם בִּבְרֵכַת שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, כְּדֵי שֶׁכְּשֶׁיִּצְטָרֵךְ לַעֲנוֹת קָדִישׁ אוֹ קְדֻשָּׁה יִהְיֶה יוֹכֵל לַעֲנוֹת אַחַר אֲמִירָתוֹ "יִהְיוּ לְרָצוֹן" לְכָלֵי עַלְמָא:

א (א) **כּוֹרֵעַ וּפוֹסֵעַ וְכוּ'.** כְּעֶבֶד הַנִּפְטָר מֵרַבּוֹ. וְשִׁעוּר הַכְּרִיעָה כְּבָר כָּתַבְתִּי לְעֵיל בְּסִימָן קי"ג בְּבֵאוּר הֲלָכָה (ד"ה המתפלל) שֶׁהוּא כְּדֵי שֶׁיִּתְפַּקְּקוּ כָּל חֻלְיוֹתָיו שֶׁבַּשִּׁדְרָה, אַחַר כָּךְ מָצָאתִי בְּסִימָן זֶה בְּאֵלִיָּה רַבָּה (סק"א) בְּשֵׁם צֵידָה לַדָּרֶךְ: **ב** (ב) **שָׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת.** עַיֵּן בְּבֵית יוֹסֵף (ד"ה כתב עוד רבינו) כַּמָּה טָעֲמִים, וְעוֹד כָּתְבוּ טַעַם (ע) מִשּׁוּם דְּאָמְרוּ חֲזַ"ל (שיהש"ר ג ב, וראה סנהדרין צו.) דְּבִזְכוּת שָׁלשׁ פְּסִיעוֹת שָׂרָן נְבוּכַדְנֶצַּר לְכִבּוּד ה' יִתְבָּרַךְ זָכָה לְהַחֲרִיב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְלָכֵן אָנוּ פּוֹסְעִים שָׁלשׁ פְּסִיעוֹת וּמִתְפַּלְּלִין שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, (ס) דְּאֵין נָכוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן. וְכֵן הַדִּין בְּעוֹשֶׂה שָׁלוֹם (אֵלִיָּה רַבָּה (סק"ב)): (ד) **לְצַד שְׂמֹאלוֹ.** שֶׁהַמִּתְפַּלֵּל רוֹאֶה עַצְמוֹ כְּאִלּוּ שְׁכִינָה מוּל פָּנָיו, וּשְׂמֹאל הָאָדָם הוּא צַד יְמִינוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: (ה) **שָׁלוֹם עָלֵינוּ.** (נ) דְּלֹא כְּהָאוֹמְרִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל. (ד) אֶלָּא וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל יֹאמַר כְּשֶׁמִּשְׁתַּחֲוֶה לְפָנָיו:

ב (ו) **יַעֲמֹד.** (ה) וְיכַוֵּן רַגְלָיו כְּמוֹ בַּתְּפִלָּה כְּשֶׁאוֹמֵר עוֹשֶׂה שָׁלוֹם, מִפְּנֵי שֶׁמְּפֻשָּׁה עַצְמוֹ לְצַד שְׁכִינָה: (ז) **וְלֹא** יַחֲזֹר. שֶׁאִם חוֹזֵר מִיָּד (ו) דּוֹמֶה לְתַלְמִיד שֶׁנִּפְטַר מֵרַבּוֹ וּפוֹסֵעַ לְאֲחוֹרָיו וְחוֹזֵר מִיָּד אֶל תַּחְתָּלוֹ שֶׁלֹּא פָּסַע לְאֲחוֹרָיו כְּדֵי לְהִפָּטֵר מִמֶּנּוּ, וְהוּא מְגֻנֶּה, אֲבָל כְּשֶׁמַּתִּין עַל קְדֻשָּׁה אוֹ עַל כָּל פָּנִים לְהַתְחָלַת תְּפִלַּת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, נִרְאֶה לְכָל שֶׁחוֹזֵר בִּשְׁבִיל הַקְּדֻשָּׁה וּלְכַוֵּן לְמַה שֶׁיֹּאמַר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר: (ח) **לִמְקוֹמוֹ.** פָּרוּשׁ, אִם רוֹצֶה לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ אֵינוֹ רַשַּׁאי עַד וְכוּ', אֲבָל אִם רוֹצֶה עוֹמֵד שָׁם וְאֵינוֹ חוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ כְּלָל [וְכָפַף מִשְׁנָה (פ"ט ה"ז)]. וְכָתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק"ו) דְּלְפִי מַה שֶׁהֵבִיא בְּבֵית יוֹסֵף (שם) דְּיֵשׁ אוֹמְרִים דְּבָעִינַן שֵׁשׁ פְּסִיעוֹת דְּהֵיְינוּ שֵׁשׁ לְאֲחוֹרָיו וְשֵׁשׁ בְּשׁוּבוֹ לִמְקוֹמוֹ, אִם כֵּן עַל כָּרְחוֹ צָרִיךְ לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ בְּשֵׁשׁ פְּסִיעוֹת לְפָנָיו, (ו) וּמִשָּׁעַם זֶה קָצַת מְקֻפִּידִין שֶׁלֹּא יַעֲבֹר אָדָם לִפְנֵיהֶם בְּעוֹד שֶׁעוֹמְדִין בְּמָקוֹם שֶׁפָּסַע, שֶׁלֹּא יַפְסִיק זֶה בֵּין שֵׁשׁ פְּסִיעוֹתֵיהֶם, אֲבָל מִכָּל מָקוֹם עַל יְדֵי קְפִידָתָם טוֹעִים, שֶׁכְּשֶׁרוֹאִים מִי שֶׁרוֹצֶה לַעֲבֹר לִפְנֵיהֶם הֵם מְמַהֲרִים לַחֲזֹר לִמְקוֹמָם קֹדֶם שֶׁיַּתְחִיל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר הַתְּפִלָּה דְּהוּא מַעֲקֵר הַדִּין: (ט) **לִקְדֻשָּׁה.** וְאִם הֶאֱרִיךְ בִּתְפִלָּתוֹ וּבְעֵת שֶׁפָּסַע הִגִּיעַ הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לִקְדֻשָּׁה, (ס) יָכוֹל לַחֲזֹר תֵּכֶף לִמְקוֹמוֹ לוֹמַר קְדֻשָּׁה. וְאַף דְּמַהֲרִי"ל הָיָה נוֹהֵג דְּכְשֶׁהָיָה מְסַיֵּם שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה וְהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר נָפַל עַל אַפָּיו אָז הָיָה נִשְׁאָר בִּמְקוֹמוֹ שֶׁפָּסַע שָׁם וְנָפַל גַּם כֵּן עַל אַפָּיו עִם הַצִּבּוּר בְּשָׁוֶה וְלֹא הָיָה חוֹזֵר תֵּכֶף לִמְקוֹמוֹ, קְדֻשָּׁה שֶׁאנִי שֶׁטּוֹב יוֹתֵר לְאוֹמְרָהּ בִּמְקוֹמוֹ כְּמוֹ שְׁאָר הַקָּהָל. וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן קל"א סְעִיף ב' לְעִנְיַן נְפִילַת אַפַּיִם מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי שָׁם בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק"י): (י) **וּלְפָחוֹת וְכוּ'.** עַיֵּן בְּבֵ"ח (ס"ג)

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(ז) כֵּן מוּכָח מִדִּבְרֵי מֹשֶׁה (אות א): **א** (ע) מְגַן אַבְרָהָם (סק"א): (כ) בֵּית יוֹסֵף (ד"ה וכתב עוד סק"ה) כָּתַב עַד שֶׁיַּתְחִיל שְׁלִיחַ צִבּוּר לְהִתְפַּלֵּל, [א]וְלֹא נְהִירָא: (ו) טוּר: (ז) לֶחֶם חֲמוּדוֹת (רבינו) וּמְגַן אַבְרָהָם (סק"ב): (ג) מְגַן אַבְרָהָם (סק"ד): (ד) לְבוּשׁ: **ב** (ס) וּפְרִי מְגַדִּים (א"א דברי חמדות פ"ה אות סח): (ם) שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה (סק"ה) בְּשֵׁם בִּרְכֵי יוֹסֵף (סק"ג), וְכֵן פָּסַק

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א] ובשו"ע הרב (ס"ה) כתב: ויש מחמירים לעמוד במקום שפסע ולכוין שם רגלו כמו בתפילה עד שיגיע ש"ץ לקדושה וטוב לחוש לדבריהם.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

(ו) אַרְבַּע אַמּוֹת קָדָם שֶׁיַּחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ לְהִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם (תשובות הרשב"א (מ"ס) סימן תל"ר). (יא) וְכֵן יָחִיד הַמִּתְפַּלֵּל, יַעֲמֹד בְּמָקוֹם שֶׁכָּלוּ פְּסִיעוֹתָיו (ז) כְּשֶׁעוֹר זֶה קֹדֶם שֶׁיַּחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ (בית יוסף (ד"ה וכתב ס"ר דוד מצהלסק) בשם רבינו ירוחם (נמיע ג מ"ג) וירושלמי (פ"ד ה"ו)). יָחִיד שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּצִבּוּר וְסִיַּם תְּפִלָּתוֹ קֹדֶם לְשִׁלּוּחַ צִבּוּר (יב) * אָסוּר לְהַחֲזִיר (מ) פָּנָיו לַצִּבּוּר עַד שֶׁיְּסַיֵּם שִׁלּוּחַ צִבּוּר תְּפִלָּתוֹ (בית יוסף (ד"ה כתוב בשבלי הלקט) בשם שבלי הלקט (סי' כה)): **ג * [ג]כְּשֶׁפּוֹסֵעַ, עוֹקֵר רַגְלוֹ שְׂמֹאל** (ט) **[ט] (יג) תְּחִלָּה. * וְשִׁעוּר פְּסִיעוֹת אֵלּוּ לְכָל הַפָּחוֹת הוּא** (יד) **כְּדֵי שֶׁיִּתֵּן גּוּדֵל בְּצַד עָקֵב.** (טו) וּלְכַתְּחִלָּה (טז) לֹא יַפְסִיעַ פְּסִיעוֹת גַּסּוֹת יוֹתֵר מִדָּה. (בית יוסף (ד"ה כתב עוד) בשם ארחות חיים (סי' כה), ודברי עצמו לפי הטעם שכתב בית יוסף (ד"ה וכמו כהגהות) לשלש פסיעות בשם רב האי): **ד [ד]מִי שֶׁמּוֹסִיף עַל שָׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת,** (יז) **הֲוֵי יֵהָרֵא: ה [ה]גַּם שִׁלּוּחַ צִבּוּר צָרִיךְ לִפְסֹעַ שָׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת**

בְּאֵר הֵיטֵב

חֲמוּדוֹת (פ"ה אות עג), מָגֵן אַבְרָהָם (סק"ו), שִׁירֵי כְנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (הגה"ט סק"ה). מַהֲרִי"ל זַ"ל (מנהגים) אִם הָיָה מְסַיֵּם שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה תֵּכֶף שֶׁיּוֹשֵׁב שִׁלּוּחַ צִבּוּר לְתַחֲנָה, וְכֵן בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אִם פָּתַח שִׁלּוּחַ צִבּוּר 'וִיהִי נֹעַם' וְתֵכֶף לוֹ סִיַּם פְּסִיעוֹתָיו דְּאַחַר שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, אָז הָיָה נִשְׁאָר בְּמְקוֹמוֹ שֶׁפָּסַע שָׁם וְכַפָּה פָּנָיו וְאָמַר תַּחֲנָה, אוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת 'וִיהִי נֹעַם', טֶרֶם חָזַר לִמְקוֹמוֹ, עַיֵּן שָׁם. וּמִדִּבְרֵי ט"ז סָעִיף קָטָן ג' לֹא מְשֻׁמָּע כֵּן, דְּכָתַב וְכֵן הַיָּחִיד הַמִּתְפַּלֵּל אֲפִלּוּ אֵין חוֹזֵר תֵּכֶף לִמְקוֹמוֹ לֹא יֹאמַר תַּחֲנוּן תֵּכֶף אַחַר שֶׁגָּמַר רַגְלָיו, אֶלָּא יַמְתִּין כְּדֵי הִלּוּךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, עַיֵּן שָׁם, וְאִפְשָׁר דְּיֵשׁ חִלּוּק בֵּין הַמִּתְפַּלֵּל בְּיָחִיד אוֹ עִם הַצִּבּוּר. וּמִדִּבְרֵי מַהֲרִי"ל נִרְאֶה דְּאֵין לְהַקְפִּיד בִּנְפִילַת אַפַּיִם שֶׁיִּהְיֶה מְיֻשָּׁב, וְכֵן כָּתַב הָרִיבָ"ש (סי' תיב), וְעַיֵּן סִימָן קל"א סָעִיף ב' מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ שָׁם וְאֵינוֹ חוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ, וּמָגֵן אַבְרָהָם (סק"ו) דְּאִם רוֹצֶה עוֹמֵד שָׁם וְאֵינוֹ חוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ, וְכָתַב הַפָּסָף מִשְׁנֶה (פ"ש ה"ד) כָּתַב לְפִי סִבָּרַת יֵשׁ אוֹמְרִים הַשַּׁעַם דְּבָעֵי שֵׁשׁ פְּסִיעוֹת דְּכְתִיב (יחזקאל א ז) 'וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יְשָׁרָה' וּכְתִיב (שם) 'וְכַף רַגְלֵיהֶם כְּכַף רֶגֶל', הֲרֵי שִׁשָּׁה, וּלְכָךְ צָרִיךְ גַּם כֵּן לִפְסֹעַ שֵׁשׁ פְּסִיעוֹת לְפָנָיו דְּהָוֵי עוֹד שֵׁשׁ. עַיֵּן בֵּית יוֹסֵף (ד"ה כתב עוד). וּמַהֲאי טַעֲמָא מַקְפִּידִין שֶׁלֹּא יַעֲבֹר אָדָם לִפְנֵיהֶם בְּעוֹד שֶׁעוֹמְדִים שָׁם, שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק בֵּין הַשִּׁשָּׁה פְּסִיעוֹת, אֲבָל מַה שֶּׁנּוֹהֲגִים שֶׁכְּשֶׁרוֹאִים לְמִי שֶׁרוֹצֶה לָלֶכֶת לִפְנֵיהֶם לְמַהֵר לְשׁוּב לִמְקוֹמָם בְּטֶרֶם שֶׁמַּתְחִילִין הַשִּׁעוּר הִמְפְרֵשׁ, טָעוּת הוּא. וּשְׁיָרֵי כְנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (פ"ה אות סח) וּמִדִּינָא יְכוֹל לַחֲזֹר מִיָּד הַשָּׁלִיחַ צִבּוּר. רַשְׁבָּ"א (בתשובה ח"א סי' תלו), מָגֵן אַבְרָהָם (סק"ו), [וְעַיֵּן בְּסֵפֶר אֵלִיָּה רַבָּה (סק"ו) בָּאֲרִיכוּת מִזֶּה מִתְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ"א]: (ו) **כְּשִׁעוּר זֶה.** וְלֹא יֹאמַר תַּחֲנוּן תֵּכֶף, אֶלָּא יַמְתִּין כְּדֵי הִלּוּךְ אַרְבַּע אַמּוֹת. ט"ז (סק"ג), וְעַיֵּן סָעִיף קָטָן ה' מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ שָׁם בְּשֵׁם מַהֲרִי"ל. וּבְ"ח (ס"ג) פָּסַק דְּאֵין חִלּוּק לְמִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר, וְצָרִיךְ לְשָׁהוֹת כְּשִׁעוּר שֶׁיִּגִּיעַ הַשָּׁלִיחַ צִבּוּר הִלּוּךְ אַרְבַּע אַמּוֹת. ט"ז (סק"ג), וְעַיֵּן סָעִיף קָטָן ה' מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ שָׁם בְּשֵׁם מַהֲרִי"ל. וּבְ"ח (ס"ג) פָּסַק דְּאֵין חִלּוּק בֵּין הַמִּתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר, וְצָרִיךְ לְשָׁהוֹת כְּשִׁעוּר שֶׁיִּגִּיעַ הַשָּׁלִיחַ צִבּוּר לְקָדְשָׁה, וְכֵן פָּסַק הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק"ח): (מ) **פָּנָיו.** שֶׁלֹּא יַחְשְׁדוּהוּ שֶׁהִדֵּג. וּכְשֶׁמַּתְחִיל הַשָּׁלִיחַ צִבּוּר רַשַּׁאי לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְקָדְשָׁה: **ג** (ט) **תְּחִלָּה.** וַאֲפִלּוּ אִשָּׁה רַגְלָהּ צָרִיךְ לִפְסֹעַ בְּשִׂמְאל דְּעָלְמָא תְּחִלָּה, עַיֵּן מָגֵן אַבְרָהָם (סק"ו) וְט"ז (סק"ו) וּבְ"ח (ס"ב) דְּאִם יֵשׁ דַּחַק בְּבֵית הַכְּנֶסֶת רַשַּׁאי לְפָחוֹת מִשָּׁעוּר גּוּדֵל בְּצַד עָקֵב וְלִכְמוֹ עַל הַרַשְׁבָּ"א (ח"א) סִימָן שפ"א שֶׁאֵין שָׁעוּר לִפְסִיעוֹת אֵלּוּ, וְכֵן נָהֲגוּ הַכֹּל לִפְסֹעַ פְּלֵי שָׁעוּר וְהוּא מִשָּׁעַם הַדַּחַק, אֲבָל הֵיכָא דְּלֵיכָא דַּחַק צָרִיךְ לְרַקְדֵּק לִפְסֹעַ גּוּדֵל בְּצַד עָקֵב. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וּמָגֵן אַבְרָהָם כָּתַב, וְלִי נִרְאֶה דְּהָרַשְׁבָּ"א לֹא כָּתַב אֶלָּא שֶׁאֵין צָרִיךְ לִפְסֹעַ פְּסִיעָה בֵּינוֹנִית שֶׁהִיא אַמָּה, עַיֵּן שָׁם, אֲבָל פְּחוֹת מֵעָקֵב בְּצַד גּוּדֵל לֹא מִקְרֵי פְּסִיעָה כְּלָל, עַיֵּן שָׁם. וְהַמְּנָהָג עַכְשָׁו שֶׁאִם מְסַיֵּם הַתְּפִלָּה וּלְאַחֲרָיו אָדָם אַחֵר

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

הַשָּׁלִיחַ צִבּוּר לִקְדֻשָּׁה, יָכוֹל לַחֲזֹר תֵּכֶף לִמְקוֹמוֹ לוֹמַר קְדֻשָּׁה, וְאַף מַהֲרִי"ל (מנהגים) אֲפָשֵׁר דְּמוֹדֶה בָּזֶה, דְּקְרִיאַת שְׁפִיר נָאֶה לְאָמְרָהּ בִּמְקוֹמוֹ כְּמוֹ שֶׁאֵר הַקָּהָל שֶׁאוֹמְרִים בִּמְקוֹמָם, עַיֵּן שָׁם: **ג [ט] תְּחִלָּה.** עַיֵּן בְּאֵר הֵיטֵב. וְעַיֵּן בִּרְכֵּי יוֹסֵף (סק"י) כָּתַב שֶׁבְּאַרְחוֹת חַיִּים (סי' כח) בְּשֵׁם גְּדוֹל אֶחָד כָּתַב, דִּבְתִחִלָּה יַפְסִיעַ פְּסִיעָה קְטַנָּה וְאַחַר כָּךְ יַפְסִיעַ פְּסִיעָה גְּדוֹלָה וְאַחַר כָּךְ יִפְסַע בְּאֹפֶן שֶׁיִּהְיוּ רַגְלָיו שָׁוִים. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

שֶׁהַסְּכִים דְּלִכַתְּחִלָּה נָכוֹן לְהַחְמִיר עַד קְדֻשָּׁה, אִם לֹא שֶׁהַמָּקוֹם צַר וְדָחוּק, וּכְדֵי שֶׁלֹּא לֵיתֵי לְאַנְצוּיֵי, וְכֵן כָּתַב בְּדָרְכֵי הַחַיִּים (דיני תפילת שמו"ע סעיף קא). אַךְ בִּזְמַן כְּשֶׁאוֹמְרִים פִּיּוּטִים (ט) בְּוַדַּאי יֵשׁ לְהָקֵל וְלַחֲזֹר תֵּכֶף כְּשֶׁמַּתְחִיל הַשָּׁלִיחַ צִבּוּר שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. (יא) **וְכֵן יָחִיד.** וּבְ"ח (סק"ג) חִלֵּק וּפוֹסֵק דְּאֵין חִלּוּק בְּמִתְפַּלֵּל בֵּיתִידִי בְּבֵיתוֹ לְמִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר, אֶלָּא בְּכָל גַּוְנֵי צָרִיךְ לְשָׁהוֹת כְּפִי הַשִּׁעוּר שֶׁיִּגִּיעַ שָׁלִיחַ צִבּוּר לִקְדֻשָּׁה אוֹ עַל כָּל פָּנִים עַד שֶׁיַּתְחִיל שָׁלִיחַ צִבּוּר בְּקוֹל רָם, וְכֵן פָּסַק הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק"ח), אִם לֹא שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל שֵׁנִית לְתַשְׁלוּמִין, דְּאָז לְכוֹלֵי עָלְמָא דֵּי כְּדֵי הִלּוּךְ אַרְבַּע אַמּוֹת דְּהַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁחָזַרְתּוֹ הוּא לְהִתְפַּלֵּל שֵׁנִית. וּמִכָּל מָקוֹם (י) בְּמָקוֹם הַדְּחַק יֵשׁ לְהָקֵל דְּאַף בָּזֶה דֵּי בְּאַרְבַּע אַמּוֹת: **(יב) אָסוּר לְהַחֲזִיר.** הַיְינוּ אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן עוֹמֵד בְּמָקוֹם שֶׁכָּלוּ פְּסִיעוֹתָיו, לֹא יַחֲזִיר פָּנָיו לַצִּבּוּר דְּהַיְינוּ לְצַד מַעֲרָב כָּל זְמַן שֶׁלֹּא סִיֵּם הַשָּׁלִיחַ צִבּוּר, כִּי (יא) יִגְרֹם בָּזֶה בְּטוּל כַּוָּנָה לְהַמִּתְפַּלְּלִים, וְגַם שֶׁיַּחְשְׁדוּהוּ שֶׁהִדֵּג. (יב) וּלְעִנְיַן אִם רוֹצֶה לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ, כְּבָר מְבֹאָר דְּצָרִיךְ לְכַתְּחִלָּה לְהַמְתִּין עַד שֶׁיַּגִּיעַ שָׁלִיחַ צִבּוּר לִקְדֻשָּׁה אוֹ עַל כָּל פָּנִים עַד שֶׁיַּתְחִיל הַשָּׁלִיחַ צִבּוּר: **ג (יג) תְּחִלָּה.** דְּמִסְתָּמָא עוֹקֵר אֱינִישׁ כַּרְעָא דִּימִינָא בְּרֵישָׁא, לָכֵן עוֹקֵר כֵּאן בְּשִׂמְאל דְּמַרְאֶה בְּצַעֲמוֹ כְּאִלּוּ כְּבָד עָלָיו לְיַפְטֵר מִן הַמָּקוֹם, וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הַלָּכָה (ד"ה כשפוסע). (יג) וְהִנֵּה סֵדֶר הַשָּׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת אֵלּוּ הוּא, תְּחִלָּה יַפְסִיעַ בְּרֶגֶל שְׂמֹאל פְּסִיעָה קְטַנָּה, וְאַחַר כָּךְ יַפְסִיעַ בְּשֶׁל יָמִין פְּסִיעָה גְּדוֹלָה, וְאַחַר כָּךְ יִפְסַע בִּשְׂמֹאל בְּאֹפֶן שֶׁיִּהְיוּ רַגְלָיו שָׁוִים: **(יד) כְּדֵי שֶׁיִּתֵּן וְכוּ'.** (יד) וּכְמוֹ פְּסִיעוֹת הַכֹּהֲנִים בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה שֶׁהָיוּ מְהַלְּכִין עָקֵב בְּצַד גּוּדֵל. וְכָתַב (טו) הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק"י) דִּבְפָחוֹת מִשָּׁעוּר זֶה אֵין עָלָיו שֵׁם פְּסִיעָה כְּלָל, וְאֵין לְהָקֵל אֲפִלּוּ הַמָּקוֹם צַר וְדָחוּק, (טו) [ז]וְיֵשׁ מְקִלִּין בְּמָקוֹם הַדְּחַק. וְדַוְקָא אִם הָאָדָם הָעוֹמֵד אַחֲרָיו אֵינוֹ מִתְפַּלֵּל, אֲבָל כְּשֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל (יז) בְּכָל גַּוְנֵי אֵין לוֹ לִפְסֹעַ בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹתָיו, וְכַנַּ"ל בְּסִימָן ק"ב (ס"ה): **(טו) וּלְכַתְּחִלָּה.** לִישָׁנָא דְּהַרְמַ"א אֵינוֹ מְדֻקְדָּק, (יח) דַּהֲוָה לֵיהּ לִכְתֹּב בִּלְשׁוֹן וְיֵשׁ אוֹמְרִים, דְּהָא חוֹלֵק עַל הַמְחַבֵּר דְּסִבְירָא לֵיהּ לְכָל הַפָּחוֹת, וּמַשְׁמַע דִּפְסִיעוֹת גַּסּוֹת יוֹתֵר עָדִיף: **(טז) לֹא יַפְסִיעַ וְכוּ'.** דִּפְלוּגְתָּא הִיא (יט) וְכֵן פָּסְקוּ הַב"ח (ס"ב) וְדֶרֶךְ הַחַיִּים (שם סעיף קב): **ד (יז) הֲוֵי יֵהָרֵא.** שֶׁנִּרְאֶה שֶׁהוּא חוֹלֵק כָּבוֹד לְעַצְמוֹ וְיוֹתֵר מִשָּׁאר בְּנֵי אָדָם. מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ. וְכֵן פָּסְקוּ הַב"ח (ס"ב) וְדֶרֶךְ הַחַיִּים (שם סעיף קב):

בְּאוּר הֲלָכָה

(בתשובה ח"א סי' תלו) **דְּמִדִּינָא יָכוֹל לַחֲזֹר מִיָּד,** דְּהִדְּבָר יָדוּעַ שֶׁחֲזָרָתוֹ הוּא לְהוֹצִיא רַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן, **אֶלָּא שֶׁנָּהֲגוּ כֵּן, וְעַיֵּן בְּפְרִי מְגַדִּים** (א"א סק"ו). [א]**אוּלַם מִדִּבְרֵי הַגְּרַ"א מִשְׁמַע דְּמִדִּינָא צָרִיךְ לְהַמְתִּין כְּדֵי אֲרְבַּע אַמּוֹת** דְּהוּא נִכְלָל בְּמַה שֶּׁפָּסַק בְּסִימָן ק"ה (ס"א) דְּבִין תְּפִלָּה לְתְפִלָּה צָרִיךְ לְהַמְתִּין כְּדֵי אַרְבַּע אַמּוֹת עַיֵּן שָׁם, **וְכֵן פָּסַק בְּסֵפֶר מָגֵן גִּבּוֹרִים** (שלטי הגבורים סק"ב) **בְּשֵׁם הֲעָרוּךְ** (ערך חל):

* **אָסוּר וְכוּ' עַד שֶׁיְּסַיֵּם שְׁלִיחַ צִבּוּר. מִשְׁמַע מִזֶּה דְּכֵינָן שֶׁסִּיֵּם דֵּי וַאֲפִלּוּ אִם רַב הַצִּבּוּר עוֹמְדִין עֲדַיִן.** וְהִנֵּה לְפִי טַעַם הָרִאשׁוֹן שֶׁהָעִתָּקְתִּי בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (ס"ק יב) וְהוּא מֵהַט"ז (סק"ה) נִרְאֶה דְּיֵשׁ לְהַחְמִיר בָּזֶה, וְלַטַּעַם הַשֵּׁנִי מֵתַּר, וְכֵן מִשְׁמַע מִפְּרִי מְגַדִּים (משב"ז סק"ה), [ב]**וּלְמַעֲשֶׂה יֵשׁ לְעַיֵּן בָּזֶה:**

ג * כְּשֶׁפּוֹסֵעַ וְכוּ' תְּחִלָּה. עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (ס"ק יג) הַטַּעַם וְהוּא מֵהַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק"י). וְכָתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם דִּלְפִי זֶה **אִשָּׁה רַגְלָהּ יַצִּיב תְּחִלָּה אֶת שֶׁאֵינוֹ מְדֻקְדָּק, כְּבָר מְבֹאָר דְּצָרִיךְ לְכַתְּחִלָּה לְהַמְתִּין עַד שֶׁיַּגִּיעַ שָׁלִיחַ צִבּוּר לִקְדֻשָּׁה אוֹ עַל כָּל פָּנִים עַד שֶׁיַּתְחִיל הַשָּׁלִיחַ צִבּוּר:** **ג (יג) תְּחִלָּה.** דְּמִסְתָּמָא עוֹקֵר אֱינִישׁ כַּרְעָא דִּימִינָא בְּרֵישָׁא, לָכֵן עוֹקֵר כֵּאן בְּשִׂמְאל דְּמַרְאֶה בְּצַעֲמוֹ כְּאִלּוּ כְּבָד עָלָיו לְיַפְטֵר מִן הַמָּקוֹם, וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הַלָּכָה (ד"ה כשפוסע). (יג) וְהִנֵּה סֵדֶר הַשָּׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת אֵלּוּ הוּא, תְּחִלָּה יַפְסִיעַ בְּרֶגֶל שְׂמֹאל פְּסִיעָה קְטַנָּה, וְאַחַר כָּךְ יַפְסִיעַ בְּשֶׁל יָמִין פְּסִיעָה גְּדוֹלָה, וְאַחַר כָּךְ יִפְסַע בִּשְׂמֹאל בְּאֹפֶן שֶׁיִּהְיוּ רַגְלָיו שָׁוִים: **(יד) כְּדֵי שֶׁיִּתֵּן וְכוּ'.** (יד) וּכְמוֹ פְּסִיעוֹת הַכֹּהֲנִים בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה שֶׁהָיוּ מְהַלְּכִין עָקֵב בְּצַד גּוּדֵל. וְכָתַב (טו) הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק"י) דִּבְפָחוֹת מִשָּׁעוּר זֶה אֵין עָלָיו שֵׁם פְּסִיעָה כְּלָל, וְאֵין לְהָקֵל אֲפִלּוּ הַמָּקוֹם צַר וְדָחוּק, (טו) [ז]וְיֵשׁ מְקִלִּין בְּמָקוֹם הַדְּחַק. וְדַוְקָא אִם הָאָדָם הָעוֹמֵד אַחֲרָיו אֵינוֹ מִתְפַּלֵּל, אֲבָל כְּשֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל (יז) בְּכָל גַּוְנֵי אֵין לוֹ לִפְסֹעַ בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹתָיו, וְכַנַּ"ל בְּסִימָן ק"ב (ס"ה): **(טו) וּלְכַתְּחִלָּה.** לִישָׁנָא דְּהַרְמַ"א אֵינוֹ מְדֻקְדָּק, (יח) דַּהֲוָה לֵיהּ לִכְתֹּב בִּלְשׁוֹן וְיֵשׁ אוֹמְרִים, דְּהָא חוֹלֵק עַל הַמְחַבֵּר דְּסִבְירָא לֵיהּ לְכָל הַפָּחוֹת, וּמַשְׁמַע דִּפְסִיעוֹת גַּסּוֹת יוֹתֵר עָדִיף: **(טז) לֹא יַפְסִיעַ וְכוּ'.** דִּפְלוּגְתָּא הִיא (יט) וְכֵן פָּסְקוּ הַב"ח (ס"ב) וְדֶרֶךְ הַחַיִּים (שם סעיף קב): **ד (יז) הֲוֵי יֵהָרֵא.** שֶׁנִּרְאֶה שֶׁהוּא חוֹלֵק כָּבוֹד לַשְׁכִינָה יוֹתֵר מִשֶּׁאָר בְּנֵי אָדָם.

שַׁעַר הַצִּיּוּן

הַמָּגֵן גִּבּוֹרִים (אלף המגן סק"ה): **(ע)** לָחֹם חֲמוּדוֹת (דברי חמודות פ"ה אות עג) וּמָגֵן אַבְרָהָם (סק"ו): **(י)** דֶּרֶךְ הַחַיִּים (דיני תפלת שמו"ע סעיף קא): **(יא)** ט"ז (סק"ה), וְטַעַם הַשֵּׁנִי הוּא מִמָּגֵן אַבְרָהָם (סק"ט) בְּשֵׁם הַלְבוּשׁ (ס"ו), וְעַיֵּן בְּמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל: **(יב)** אַחֲרוֹנִים: **ג (יג)** שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה (סק"ט) בְּשֵׁם הַלְבוּשׁ (ס"ו), וְעַיֵּן בְּמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל: **(יב)** אַחֲרוֹנִים: **(יג)** שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה (סק"ט) וְחַיֵּי אָדָם (ח"א כלל כד סכ"ח), וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הַלָּכָה (ד"ה ושעור): **(יד)** אַרְחוֹת חַיִּים (סי' כה): **(טו)** גַּם הַמַּאֲמָר מָרְדְּכַי (סק"י) וְהַגְּרַ"ז (ס"ו) קָיְימִי בְּשִׁיטָתִיהּ: **(טז)** שְׁיָרֵי כְנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (הגב"י סק"א) וְאֵלִיָּה זוּטָא (אלף המגן סק"י) קָיְימִי בְּשִׁיטָתִיהּ: **(יז)** הַב"ח (ס"ב): **(יח)** מַאֲמַר מָרְדְּכַי (שם), וְהֵשִׂיג עַל מַה שֶּׁהֵבִיא הַבֵּאֵר הֵיטֵב (סק"ט) בְּשֵׁם הַשְּׁיָרֵי כְנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (הגב"י סק"א): **(יט)** פְּרִי מְגַדִּים (משב"ז סק"ו): **(כ)** דַּרְכֵי מֹשֶׁה (אות ב):

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א] בשו"ע הרב (ס"ג) כתב כהמג"א שמה שצריך להמתין הוא רק מחמת מנהג. **ב]** ובשו"ע הרב (ס"ה) משמע שמותר להחזיר פניו לכשסיים הש"ץ תפילתו אע"פ שרוב הציבור עדיין לא סיימו. **ג]** בשו"ע הרב (ס"ו) הביא רק את דברי המג"א שפחות מזה אינה נקראת פסיעה כלל.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah